

УДК: 331.556.4(477)

ПРОБЛЕМА ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

*Анастасія Василевська
nastia.kasimova2016@gmail.com*

*Черкаський державний фаховий бізнес-коледж,
м. Черкаси
Науковий керівник: канд. екон. наук,
доц. кафедри бізнес-економіки та маркетингу
Юлія Гетьманенко*

Трудова міграція є одним із ключових чинників, що визначають сучасний стан економіки України та перспективи її повоєнного відновлення. Виїзд населення переважно до країн Центральної та Східної Європи з метою отримання кращих умов праці та вищого рівня доходів є довготривалою тенденцією, яка спостерігалася ще до початку повномасштабної війни. Така мобільність робочої сили, з одного боку, частково знижує конкуренцію на внутрішньому ринку праці, але разом із тим призводить до втрати трудового потенціалу та скорочує можливості економічного зростання.

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації у 2022 році суттєво посилило міграційні процеси, надавши їм вимушеного характеру. За даними Міжнародної організації з міграції станом на 2024 рік за межами України перебуває близько 6,48 млн. осіб, яким довелося залишити країну з огляду на безпекову ситуацію. Слід зазначити, що вагому частину серед них становлять особи працездатного віку (приблизно 52% у віці 18-59 років), що безпосередньо впливає на нестачу робочої сили і тим самим поглиблює дисбаланс на ринку праці [7].

Важливим аспектом є те, що сучасна міграційна хвиля накладається на вже існуючі демографічні проблеми України, зокрема депопуляцію та тривалу еміграцію трудових ресурсів. За результатами соціологічного дослідження, що було проведене UNHCR у серпні–вересні 2022 року в 43 країнах, 81% українських біженців мають бажання повернутися в Україну в майбутньому, однак лише 13% планують зробити це у короткостроковій перспективі. Водночас 79% респондентів розраховують на подальше перебування в тих країнах, де вони опинилися, тоді як інша частина опитаних залишається невизначеною щодо своїх планів [8]. Ця статистика розкриває певну закономірність: відкладене рішення про повернення створює передумови для поступової, але незворотної інтеграції українців у країнах перебування. Для національної економіки це створює критичну проблему, адже втрата економічно активного населення суттєво обмежить загальний потенціал відновлення та розвитку країни.

Для повної оцінки економічних ризиків варто дослідити хто саме формує цю міграційну хвилю. Дослідження Vienna Institute for International Economic Studies свідчить про те, що серед вимушених мігрантів переважають жінки та діти. Крім того, значна частка серед релокованих людей має вищу освіту [9]. Це вказує на масштабні втрати кваліфікованого людського капіталу. Попри те, що вагомою причиною для виїзду були воєнні дії, даний процес набув ознак трудової міграції та значною мірою впливає на погіршення стану ринку праці України.

Масштаб міграційних процесів також спостерігається у динаміці приватних грошових переказів в Україну. Хоча ці фінансові потоки забезпечують надходження іноземної валюти та підтримують купівельну спроможність частини домогосподарств, вони не здатні компенсувати втрати економіки країни спричинені скороченням економічно активного населення. Для більш детального аналізу того, які саме країни стали основними реципієнтами українського трудового ресурсу, розглянемо структуру та динаміку грошових переказів, які представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Обсяги приватних грошових переказів в Україну за основними країнами у період з 2024 по 2025 рр.

Країни	2024		2025	
	млн. дол. США	у % до загального обсягу	млн. дол. США	у % до загального обсягу
Польща	3243	34,4	2287	29,0
США	1133	12,0	1112	14,1
Сполучене Королівство	829	8,8	715	9,1
Чехія	704	7,5	627	8,0
Німеччина	628	6,7	558	7,1
Ізраїль	458	4,9	321	4,1
Італія	322	3,4	302	3,8
Кіпр	267	2,8	229	2,9
Ірландія	172	1,8	152	1,9
Нідерланди	116	1,2	107	1,4
Інші країни	1543	16,4	1471	18,7
Загальний обсяг переказів	9415	100,0	7881	100,0

Джерело: складено автором на основі даних [3]

За даними таблиці 1, основними напрямками трудової міграції українців залишаються Польща, США, Велика Британія та країни ЄС. Разом із тим чітко простежується загальне скорочення обсягів грошових надходжень в Україну – з 9415 млн дол. США у 2024 році до 7881 млн дол. США у 2025 році.

Така динаміка свідчить про стрімку інтеграцію мігрантів у новому середовищі, зменшення економічних зв'язків із батьківщиною та потенційну релокацію членів сімей за кордон. Для вітчизняної економіки це формує комплексний негативний ефект. По-перше, Україна втрачає економічно активне населення через його поступову адаптацію до умов життя в країнах-реципієнтах. По-друге, скорочення надходжень іноземної валюти погіршує стан платіжного балансу, скорочує внутрішнє споживання та безпосередньо обмежує податкові надходження до бюджету.

Отже, можна зробити висновок, що трудова міграція є складним і багатограним явищем та має суттєвий вплив на економіку України як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Посилення міграційних процесів, зокрема внаслідок повномасштабної війни, призвело до значного скорочення трудових ресурсів, зростання диспропорції на ринку праці та втрати частини людського капіталу. Це супроводжується поступовим скороченням обсягів грошових переказів, тим самим зменшуючи обіг коштів в економіці та скорочення надходжень до бюджету.

Першочерговою та базовою умовою для масового повернення громадян залишається стабілізація безпекової ситуації в країні. Проте саме по собі завершення бойових дій не гарантуватиме автоматичної реєміграції. Для того, щоб населення було дійсно зацікавлене у поверненні, Україна повинна стати конкурентоспроможною на світовому ринку праці та пропонуючи умови, що будуть співставні з тими, до яких мігранти вже адаптувалися за кордоном.

Для зменшення негативних наслідків трудової міграції та забезпечення сталого економічного розвитку Україні потрібно розробити ефективну державну політику, яка буде ґрунтуватися на практичних інструментах підтримки. Насамперед необхідно посилити контроль за дотриманням трудових стандартів та якістю умов праці, оскільки саме незадоволення умовами ринку праці є одним із головних чинників еміграції. Також слід запровадити програми перекваліфікації та підвищення кваліфікації, орієнтовані насамперед на внутрішньо переміщених осіб, демобілізованих військових та тих, хто повертається з-за кордону, що дозволить їм легше адаптуватися до актуальних вимог роботодавців. Для підвищення

загальної привабливості країни не менш важливим є підтримка малого та середнього бізнесу, а саме: зменшення податкового навантаження; пільгове кредитування; запровадження систем прозорого ведення бізнесу тощо. Послідовне впровадження подібних ініціатив здатне підвищити конкурентоспроможність України на міжнародному ринку праці, тим самим зменшити трудову міграцію та навіть залучити іноземних інвесторів і кваліфікованих спеціалістів.

Список використаних джерел

1. Бартош А., Шкурат М., Щербата А. Вплив міжнародної трудової міграції на соціально-економічний розвиток України. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 4 (89). С. 202–209. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/46470/2/GEJ_2024v89n4_Shkurat_M-The_impact_of_international_202-209.pdf
2. Боброва Д., Дон О. Міжнародна трудова міграція та її вплив на ринок праці України в умовах військової агресії РФ. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 3 (82). С. 216–226. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/42549/2/GEJ_2023v82n3_Bobrova_D-International_labor_migration_216-226.pdf
3. Грошові перекази в Україну: статистичні дані. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/Perekaz_y.pdf
4. Іонін Є. Є., Загородний В. М. Вплив трудової міграції на ринок праці України в умовах війни та шляхи його відновлення. *Економіка і організація управління*. 2024. № 4 (56). С. 20–32. URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/16966>
5. Осіпова Л. В., Хаєцька О. П. Міжнародна міграція робочої сили в умовах глобального розвитку. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. С. 9–16. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3555/3487>
6. Слободян О., Ломоносова Н., Філіпчук Л., Фітісова А. Аналіз динаміки перетинів кордонів за 2010 – початок 2020 років: аналітичний матеріал. *Cedos*. 2020. URL: <https://cedos.org.ua/researches/analiz-dynamiky-peretyniv-kordoniv-za-2010-pochatok-2020-rokiv/>
7. IOM Ukraine. Pathways for Regular Migration: Perceptions of Migrant Workers and Recovery in Ukraine. July 2024. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-pathways-regular-migration-perceptions-migrant-workers-and-recovery-ukraine-july?close=true>
8. Lives on Hold: Intentions and Perspectives of Refugees from Ukraine. *UNHCR*. September 2022. URL: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/95767>
9. Tverdostup M. The Demographic Challenges to Ukraine's Economic Reconstruction. *Policy Notes and Reports*. 2023. No. 71. URL: <https://wiiw.ac.at/the-demographic-challenges-to-ukraine-s-economic-reconstruction-dlp-6620.pdf>

УДК: 332.146.2

ЕКОСИСТЕМА DREAM ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОД

Ірина Дернава
dernova@ukr.net

Черкаський державний фаховий бізнес-коледж
м. Черкаси

Сучасний етап розвитку національної економіки України характеризується глибокими структурними трансформаціями та безпрецедентними макроекономічними шоками,